

варіанта англійської мови та підтвердити її відповідність одній із сфер концентрації етнокультурних одиниць.

Результати дослідження. Американізми становлять вагому частку лексичного та фразеологічного рівнів англійської мови (приблизно 10 відсотків). З точки зору фразеології, американізмом вважається фразеологізм, який зазвичай вживається в американській англійській мові на протилежності іншим варіантам, наприклад, британському. Фразеологізми-американізми породжуються в таких сферах: історичний розвиток американського суспільства, соціально-політичне життя, економічні умови, географічне середовище, матеріальна та духовна культура та побут, характер, звичаї американців.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в розширенні фактичного матеріалу, а також вивчення британіцизмів, канадизмів, австралізмів і новозеландизмів у відповідних мовних картинах світу. Оскільки фразеологія мови найбільш яскраво відображає особливості культури, вивчення динамічних процесів у фразеології мови дає змогу простежити формування національного характеру, зміну моральних установок і процес осмислення різними народами важливих історичних подій.

Література

- [АУФС] Англо-український фразеологічний словник. Близько 30 000 словосполучень. 2-ге вид., випр. / К. Т. Баранцев (уклад.). – К.: Знання, 2005. – 1056 с. Ноженко Е. В. Етнокультурная специфика стереотипов-концептов национального характера: "уверенность в себе", "патриотизм", "успешность" американской лингвокультуры : автореф. дисс. на соискание степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки” / Е. В. Ноженко. – Кемерово: Кемеровский государственный университет, 2008. – 23 с. Ощепкова В. В. Язык и культура Великобритании, США, Канады, Австралии, Новой Зеландии / В. В. Ощепкова. – М./СПб.: ГПОССА/КАРО, 2004. —336 с. Томахин Г. Д. Реалии — американизмы. Пособие по страноведению: Учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. / Г. Д. Томахин. – М.: Высшая школа, 1988. —239 с. Томенчук М. В. Варіантно зумовлена концептуалізація дійсності у сучасній англійській мові: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / М. В. Томенчук. – Чернівці : ЧНУ, 2008. – 20 с. *Cambridge History of the English Language* / Ed. by J. Algeo. – V.6: English in North America. – Cambridge: CUP, 2011. – 662 p. *Cambridge Idioms Dictionary* / Ed. by E. Walter. – Cambridge : CUP, 2006. – 505 p. *Datesmann M. K. American Ways: An Introduction to American Culture* : 3rd ed. / M. K. Datesmann, J. Crandall, E. N. Kearny. – London: Pearson Education ESL, 2005. – 296 p. *Free Online English Dictionary* [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://dictionary.reference.com/> *Longman Dictionary of Contemporary English* – London: Pearson Longman, 2009. – 2082 p. *Merriam-Webster's Collegiate Dictionary*. – New York: Merriam-Webster, 2003. – 1664 p. *Oxford Advanced Learner's Dictionary* / A. S. Hornby (Ed.). – Oxford: OUP, 2010. – 1796 p. *Oxford Dictionary of Idioms* / Ed. by J. Siefring. – Oxford : OUP, 2005. – 340 p. *The American Heritage Dictionary of the English Language* : Fourth Edition. – Boston, Mass. : Houghton Mifflin Harcourt, 2006. – 2112 p.

УДК 811.111'42'371

КОРОПЕЦЬКА О.І.

(Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича)

КВАНТИТАТИВНИЙ АНАЛІЗ АВТОХТОННИХ КОНЦЕПТІВ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО КОНФЛІКТНОГО ПАРЕНТАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

У статті розглядаються автохтонні концепти сучасного англомовного парентального дискурсу. Висвітлено їхні кореляції у конфліктному типі парентального дискурсу.

Ключові слова: концепт, парентальний дискурс, конфліктний дискурс, кореляція.

Коропецкая О.И. Квантитативный анализ автохтонных концептов современного англоязычного конфликтного парентального дискурса. В статье рассматриваются автохтонные концепты современного англоязычного парентального дискурса. Освещены их корреляции в конфликтном типе парентального дискурса.

Ключевые слова: концепт, парентальный дискурс, конфликтный дискурс, корреляция

Koropetska O.I. Quantitative analysis of autochthonous concepts of the modern English conflict parental discourse. The article deals with the autochthonous concepts of the modern English parental discourse and highlights their correlations in the conflict parental discourse.

Key words: concept, parental discourse, the discourse of conflict, correlation.

Останніми роками когнітивно-дискурсивна парадигма займає чільне місце у мовознавчих розвідках, оскільки роль не лише мовлення, а й пізнавальної діяльності людини викликає значне зацікавлення дослідників. В рамках цієї парадигми дискурс розглядається як

холістична одиниця мовленнєвої діяльності, у якій когнітивний і комунікативний аспекти постають у нерозривній єдності. Наявність в основі дискурсу когнітивних структур – фіксованих форм ментального досвіду (концептів, когнітивних схем) – вводить у фокус досліджень лінгвокогнітивний аспект дискурсу [Приходько 2008, с. 38–39]. В цьому контексті одним із цікавих об'єктів стає парентальний дискурс – комунікація між мовцями зі статусними ролями батьків та дітей (А. А. Бігарі, В. В. Козлова, О. М. Галапчук, А. А. Семенюк, Л. В. Солощук, І. М. Осовська), а предметом – структури репрезентації релевантного знання у свідомості представника відповідного соціуму.

Метою нашого дослідження, що знаходиться у межах представленого напряму дискурсивних досліджень, є виокремлення автохтонних концептів конфліктного типу сучасного англomовного парентального дискурсу (далі – САПД) та виявлення міжконцептуальних кореляцій. Мета зумовлює **завдання** дослідження – виявити силу кореляційних зв'язків між значущими автохтонами конфліктного типу САПД. **Об'єктом** дослідження є автохтонні концепти САПД, а **предметом** – взаємозв'язки між ними. Актуальність роботи зумовлена недостатньою дослідженістю концептуальних структур, що забезпечують парентальний дискурс.

Парентальний дискурс – комунікація між батьками та дітьми – є одним з сегментів сімейного дискурсу, поряд із матримоніальним (комунікація між чоловіком та дружиною) та сіблінговим (комунікація між рідними братами та сестрами) [Борисова 2005, цит. за Проценко: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/Fil/2009_81_3/statti/100.pdf].

Залежно від механізму взаємодії настанов комунікантів в парентальному дискурсі виокремлюють два типи – кооперативний та конфліктний. Кооперативний характеризується узгодженістю (або нейтральністю) інтенцій комунікантів та спрямованістю на реалізацію спільної мети; сюди ж відносять і комунікацію, що відбувається в інтересах хоча б одного з комунікантів та не викликає спротиву з боку іншого. Конфліктний дискурс характеризується розбіжністю вихідних інтенцій комунікантів та спрямований на вербалізацію конфлікту інтересів або цінностей [Осовська 2010, с. 241]. Проявами конфліктного дискурсу вважаються дисгармонізуючі мовленнєві вчинки, що провокують конфлікт – несхвалення, осуд, ущипливі слова «шпильки», докір, образа, погроза, наказ та іронія [Лавриненко 2010, с. 141]. Кожен з типів дискурсу володіє специфічним ментальним ресурсом – концептосистемою [Приходько 2008, с. 249], сформованою різнотипними концептами.

Характеристика концепту як елементу різнорівневої концептосистеми дискурсу не має однозначного трактування. Так, В. І. Карасик виділяє генеративні, дериватні та нейтральні концепти, Г. Г. Слишкін розрізняє автохтонні та запозичені. Ми дотримуємося типології, запропонованої А. М. Приходьком, на думку якого, концепт в дискурсі може бути метахтонним (утворює ім'я дискурсу), автохтонним (є концептуальною константою дискурсу) або аллохтонним (є концептуальною змінною дискурсу) [Приходько 2007, с. 66–67].

Дослідження концептосистеми певного дискурсу стає можливим за принципом виявлення концептивної дистрибуції, під якою розуміють сумісну зустрічаність певних концептів, та визначення типів конфігуративних відношень: субординації (підпорядкування), координації (рівнозначущості) та імплікації (включення) [Приходько 2008, с. 250; Путий 2011, с. 58; Осовська 2013, с. 120]. Така своєрідна «валентність концепту» проявляється в дискурсі в його вибіркового ставленні до інших концептів та зумовлює можливість створення «когнітивної карти» [Селиванова 2002, с. 246; Осовська 2013, с. 169] дискурсу певного типу – презентації організації знання, що демонструє зв'язок між концептами, поняттями, ідеями, який дозволяє глибоко розглянути певну предметну область [Концептуальна карта].

Матеріалом дослідження елементів та реконструкції концептосистеми САПД слугували вербалізатори концептів (повнозначні частини мови), відібрані із джерел британської художньої літератури відповідної тематики останнього десятиліття. На попередньому етапі дослідження за допомогою лінгвостатистичних методів (хі-квадрата та коефіцієнта

спряженості Чупрова К) були виокремлені статистично верифіковані домени та 37 концептів, що (на цій підставі) отримали статус автохтонів САПД.

Для виявлення кореляцій між автохтонними концептами доцільно використовувати коефіцієнт лінійної кореляції r , який засвідчує, що зі збільшенням значень однієї ознаки збільшується або зменшується в певному порядку значення іншої ознаки. Значення коефіцієнту кореляції можуть коливатися в межах від +1 до -1. У випадку, коли між ознаками відсутня статистична залежність, значення коефіцієнту буде наближатися до нуля або буде рівне нулю. Відповідно, якщо між досліджуваними ознаками є залежність, то значення r буде наближатися до 1; знак при цьому позначає характер зв'язку [Левицкий 2007, с. 123–124]. Коефіцієнт кореляції обчислюємо за формулою:

$$r = \frac{\sum (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum (x_i - \bar{x})^2 \sum (y_i - \bar{y})^2}},$$

де r – коефіцієнт лінійної кореляції, Σ – сума одержаних в результаті певних операцій величин, x_i – значення першої ознаки, y_i – значення другої ознаки, \bar{x} – середня величина значень першої ознаки, \bar{y} – середня величина для другої ознаки.

За результатами проведеного аналізу були виокремлені 34 конфігурації автохтонних концептів у конфліктному типі САПД, що засвідчили сильні зв'язки.

Так, фіксується кореляція між автохтонами ANGER (домен Емоції) та NAUGHTINESS (домен Фізична дія) ($r=0,8$), зумовлена міжконцептивним каузативним зв'язком:

'Oi – what the hell're you playing at?'. 'Get back here!'

'No – I'm not coming!'

'What d'you mean, you're not bloody coming? Get here now, or we'll miss the bus.'

'I don't want to go to Nana's!'

'I don't care what you want – you're coming!'

'No!' [Murray 2012, p. 251]

Концепт ANGER корелює із концептами INDIGNATION та AGGRESSION, засвідчуючи амплітуду емоцій, а також із концептом ASTONISHMENT, вказуючи на різнотипність емоційних проявів. Концепт NAUGHTINESS демонструє кореляції із парою THREAT – PUNISHMENT (0,47):

'Muffin?'. 'Muffin Starbucks?'

'No, Minnie!'. 'Now, you be a good girl or you'll get a Naughty Ribbon.' [Kinsella: http://royallib.ru/book/Kinsella_Sophie/Mini_Shopaholic.html]

Важливою є кореляція між автохтонами REPROACH (домен Емоції) – PRESENCE (домен Соціальна співпраця) (0,72), що демонструють переважно каузативний тип зв'язку:

'Where are you?'

'You were asleep, Tess.'

'But where are you?'

'I just came out for a quick coffee. I'm in the park.'

'The park? Why would you go there? We've got coffee at home.'

'Tess! Come on, I just need a bit of space. Turn the TV on if you're lonely. I'll be back soon.'

[Downham: <http://www.rulit.net/author/downham-jenny/en/1/date>]

Сильний міжконцептивний зв'язок зафіксований між концептами EDIFICATION та INDIGNATION(0,53), що при логіко-семантичному аналізі вказує на можливість як імплікаційної, так і каузативної кореляції:

'You'd better not be late! ... I want you back by nine o'clock, miss – at the latest!'

'Oh, Mom!'

'Nine or nothing, 'I'm not sitting here wondering where you are all bloody evening!'

[Murray 2012, p. 417]

Між доменами Соціальна співпраця та Фізичної дії зафіксовані зв'язки на рівні концептів ORDER та LEAVING (0,58):

'You listen to me, son, I'm not going away until I've had my say.'

... *'Leave,' ... , 'before I say something you won't like.'*

'Huh! You've already done that score of times.'

'And you've deserved it.' ...

'Leave. This is Isamay's flat.' [Forster 2010, p. 278-279]

Значущою є й кореляція автохтонів EDIFICATION – RESPONSIBILITY (0,48) з переважанням імплікативного типу зв'язку. Ця кореляція об'єднує домени Соціальна співпраця і Духовно-моральна сфера та зумовлена, очевидно, виховною функцією, покладеною на батьків:

'You going to give me the money for a better one (wedding dress) then?'

'Don't you go getting uppity, wench,' Bessie snapped. ... 'You're not marrying the Prince of Wales. Old man Martin's a drunk and a waster and it's like father, like son – I've never seen it go different. But you make your own bed – and you lie on it.' [Murray 2012, p. 63]

Домінанта британської лінгвокультури – концепт HOUSE/HOME – виступає частиною інтерконцептивних кореляцій MOVEMENT – HOUSE (0,59) та RETURN – HOME (0,64), вказуючи на зв'язок між доменами Неживі предмети та Фізичні дії і демонструючи імплікативний зв'язок при логіко-семантичному аналізі:

'It's a shame,' said my father in the shop that evening, 'that you can't come home for a few hours.'

'I am home,' ... [Setterfield: http://webreading.ru/prose_/prose_contemporary/diane-setterfield-the-thirteenth-tale.html].

Важливість соціальної співпраці між мовцями концентрується у квантах знання, втілених в автохтонах SIBLING – HARM (0,63), PARENT – HELP (0,56) та CHILD – HELP (0,52):

'We shouldn't expect normal any more. Not if that little bitch insists on going through with this.'

'Should you be calling her that, Dad?'

'She's in the process of ruining your brother's life!'

'It's a horrible word, that's all.' [Downham: http://royallib.ru/book/Downham_Jenny/You_Against_Me.html].

Зазначені пари демонструють потребу в матеріальній та моральній допомозі, важливість внутрішньогрупової підтримки, готовності прийти на допомогу у потенційно загрозливій ситуації. Відсутність або нестача цих об'єднувальних факторів засвідчує невідповідність очікуванням та може стати причиною конфлікту:

'Your dad might agree to the occasional night, Tess, but he's not going to let Adam live here.'

'Dad said he'd help me with my list.'

'He is helping. He's just bought us all tickets to go to Sicily, hasn't he?'

'Because he wants to spend a whole week with you!' [Downham: <http://www.rulit.net/author/downham-jenny/en/1/date>].

Висновки і перспективи подальшого дослідження. На основі проведеного кореляційного аналізу інтерконцептивних зв'язків між автохтонами конфліктного типу САПД виявлена статистична значущість інтерконцептивних кореляцій у наступних парах: ANGER та NAUGHTINESS ($r = 0,8$), REPROACH – PRESENCE (0,72), RETURN – HOME (0,64), EDIFICATION – INDIGNATION (0,53), MOVEMENT – HOUSE (0,59), ORDER – LEAVING (0,58), EDIFICATION – RESPONSIBILITY (0,48) та THREAT – PUNISHMENT (0,47). Ці пари представляють зв'язки між доменами Емоцій, Фізичних дій, Живих істот, Духовно-моральної сфери, Соціальної співпраці та засвідчують релевантність даних сфер життя та діяльності для комунікації між батьками й дітьми в сучасній британській сім'ї.

Представлені автохтони демонструють релевантність для конфліктного типу САПД концепту емоцій ANGER, що перебуває у причинно-наслідкових відношеннях із

INDIGNATION та NAUGHTINESS, а останній – із PUNISHMENT, засвідчуючи, що: непослух дитини викликає гнів батьків, який може проявитися у покаранні; невдоволення діями одного із членів викликає гнів, який, як недоречно на думку іншого реакція, у своє чергу викликає незгоду у формі обурення. Підтвердженням беззаперечної важливості виховання у житті сім'ї є кореляція концепту EDIFICATION з автохтонами INDIGNATION та RESPONSIBILITY. Саме для конфліктного дискурсу релевантним є повчання батьків та спричинене ним роздратування дітей. Предметом повчань є, як правило, особиста відповідальність за власні речі, вчинки, майбутнє. Британські культурні доміанти HOUSE та HOME корелюють із концептами MOVEMENT, RETURN та LEAVING, концепти PARENT та CHILD – з автохтоном PRESENCE, підкреслюючи зв'язок особи з домівкою та потребою перебування у рідному домі. Спостерігаємо важливість для сучасної британської родини підтримки її членами один одного у щоденному житті (кореляція у парах PARENT – HELP та CHILD – HELP). Відсутність одного з батьків чи дитини поруч у певний (повсякденний чи надзвичайний) момент стає причиною конфліктної ситуації, що розгортається в докорах та образах (концепт REPROACH). Загалом для злагодженого існування британської сім'ї необхідне постійне спілкування між батьками та дітьми, взаємна підтримка, зацікавленість та участь у житті членів родини, що забезпечує мінімальну базову сімейну взаємодію.

Перспективу дослідження складає глибинний якісний аналіз інтерконцептивних кореляцій, зокрема й у кооперативному типі САПД.

Література

- Концептуальна карта* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://letopisi.ru/index.php/> Концептуальна_карта#. *Лавриненко І. Н.* Мена комунікативних ролей в англійському конфліктному кінодискурсе / І. Н. Лавриненко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна № 897. Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов». – Харків, 2010. – Вип. 62. – С. 138-143. *Левицький В. В.* Квантитативні методи в лінгвістиці / В. В. Левицький. – Вінниця: Нова Книга, 2007. – 264 с. *Мартинюк А. П.* Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики / А. П. Мартинюк. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. – 196 с. *Осовська І. М.* Стратегії і преферентні тактики парентального німецькомовного дискурсу / І. М. Осовська // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог : Вид-во Національного університету «Острозька академія». – Вип. 16. – 2010. – С. 240–246. *Осовська І. М.* Сучасний німецькомовний сімейний дискурс : ментальний і вербальний ресурс : монографія / І. М. Осовська. – Чернівці : Видавничий дім «Родовід», 2013. – 402 с. *Приходько А. М.* Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / Анатолій Миколайович Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332с. *Проценко О.* Особливості матримоніального діалогічного дискурсу [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/Fil/2009_81_3/statti/100.pdf. *Путий Е. С.* Концептосистема німецької фольклорної сказки / Е. С. Путий // КОГНИЦЯ, КОМУНІКАЦІЯ, ДИСКУРС. – 2011. №3. – С.53-63. *Селиванова Е. А.* Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Елена Александровна Селиванова. – К.: Брама, 2002. – 336 с. *Forster M.* Isa & May /Margaret Forster. – London: Vintage Books, 2010. – 316р. *Murray A.* Family of Women / Annie Murray. – London: Pan Books, 2012. – 537р. *Downham J.* Before I die [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rulit.net/author/downham-jenny/en/1/date> *Downham J.* You against me [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://royallib.ru/book/Downham_Jenny/You_Against_Me.html. *Kinsella S.* Mini Shopaholic [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://royallib.ru/book/Kinsella_Sophie/Mini_Shopaholic.html. *Setterfield D.* The thirteenth tale [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://webreading.ru/prose/_prose_contemporary/diane-setterfield-the-thirteenth-tale.html.

УДК 811.161 + 316.77

КОЧ Н. В.

(*Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*)

РОЛЬ БАЗОВИХ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ КОНЦЕПТІВ ДАВНЬОРУСЬКОЇ ХРИСТІЯНСЬКОЇ АКСІОЛОГІЇ У СТАНОВЛЕННІ КОЛЕКТИВІСТСЬКОГО ТИПУ КУЛЬТУРИ

У статті аналізується семантичний розвиток концептів «гордіня» і «гордість» як маркерів колективістського типу східнослов'янських культур на матеріалі пам'яток писемності Київської Русі.

Ключові слова: колективістський тип культури, індивідуалістський тип культури, аксіологія, егоцентризм, концепти «гордіня» і «гордість».